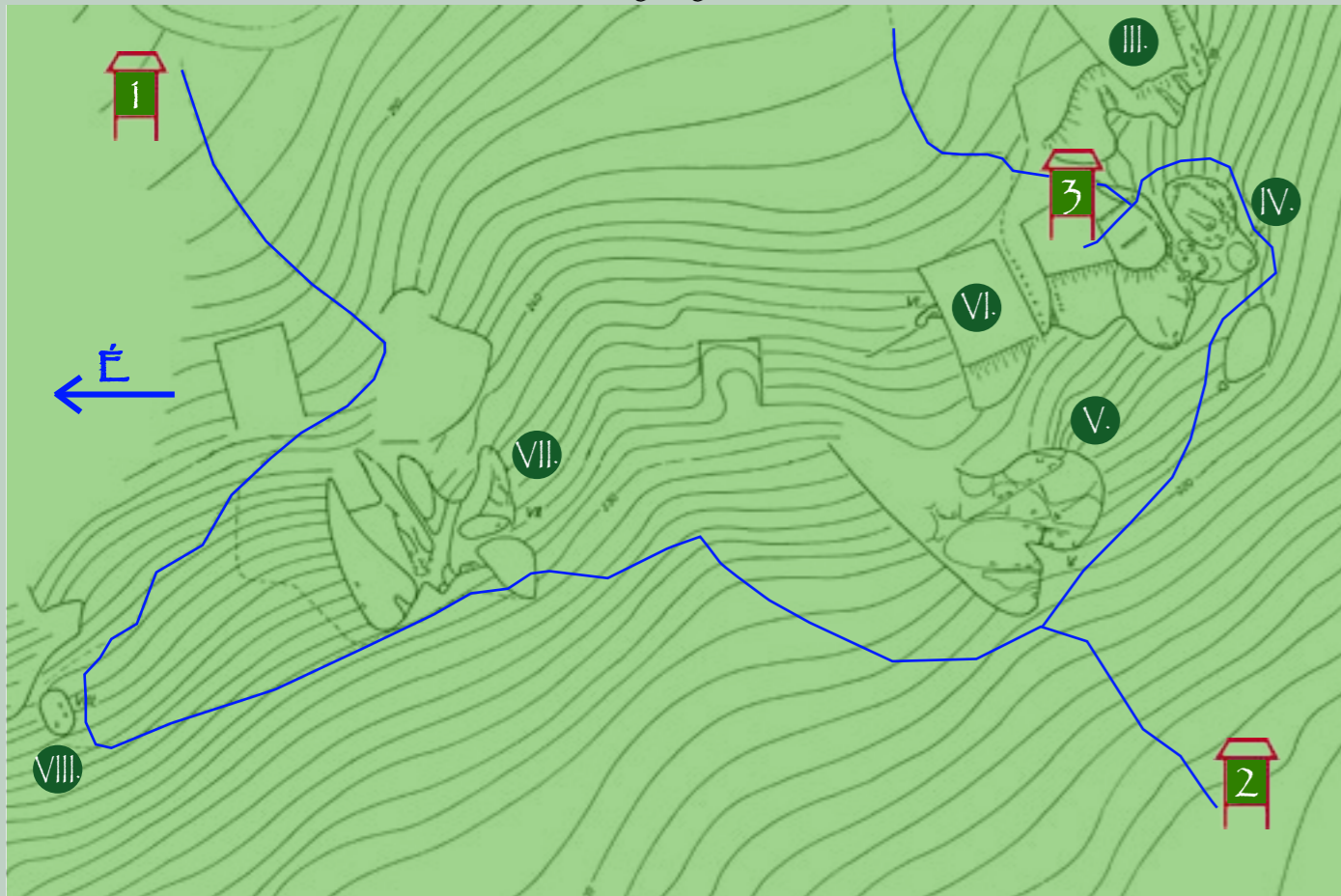

A tanösvény nyomvonala

Állomáspontok és információs táblák

Sziklacsoportok száma

Cserépváraljai-Nagy-kúp

A KAPTÁRKÖVEK

A kaptárkövek, olyan sziklavonulatok vagy kúp alakú kőtornyok, amelyek oldalába a régmúlt korok emberei fülkéket faragtak. Ezek a földtani alakzatok tehát az ember formaalakító tevékenységének nyomait is magukon hordozzák, ezért régészeti, néprajzi, kultúrtörténeti értéket is képviselnek. A fülkés sziklák kis csoportja fellelhető a Pilis és a Budai-hegység területén is (különösen a Tétényi-platón), de a leggazdagabb előfordulásuk Eger környékén, a Bükkalján található. E kőtornyok, sziklakúpok anyagát, a riolituffát, a földtörténet harmadidőszakában, egészen pontosan a miocén korban 20 millió évvel ezelőtől 10 millió évig zajló heves vulkáni működés hozta létre. A későbbi lepusztulás során a tufafelszínbe mélyedő vízmosások a domboldalakat sziklás gerincekre, különálló tornyokra szabdalták. Legtípusosabb csoportjuk Eger határában (Nyerges-hegy, Mész-tető, Cakó-tető), Szomolya mellett (Vén-hegy, Kaptár-völgy) és Cserépváralja környékén (Mangó-tető Nagy-kúp, Furgál-völgy, Csordás-völgy) lelhető

Cserépváralja-Furgál-völgyben

Szomolya-Királyszéke

fel, de ezeken kívül Sirok, Egerbakta, Egerszalók, Ostoros, Noszvaj, Bogács, Cserépfalu, Tibolddaróc és Kács határában is találunk kaptárköveket. A Bükkalján 38 lelőhelyen 72 kaptárkővet ismerünk, a sziklaalakzatokon pedig 473 fülkét számolhatunk össze. A fülkés sziklákat a szomolyai lakosok nevezték kaptárköveknek, Eger környékén vakablakos köveknek, másutt köpüsköveknek, Ördögtonyornak, Nagybabaszéknek, Nyergesnek, Hegyeskőnek, Kecsekőnek, Ablakoskőnek, Királyszékeknak, Kősárcánynak mondják azokat. Legismertebbé és legelterjedtebbé a kaptárkő elnevezés vált. Ezen a néven említik tanulmányaikban a kaptárkövek rejtélyének megoldásán fáradozó kutatók is: 1865-ben Kubinyi Ferenc, 1885-ben és 1891-ben Bartalos Gyula, 1939-ben Klein Gáspár, a 60-as években Saád Andor, a 70-es évektől pedig Mihály Péter.

A legtöbb vitát a sziklaalakzatok oldalába vájt fülkék eredete, készítésük oka váltotta ki. Az átlagosan 60 cm magas, 30 cm széles és 25-30 cm mély fülkék peremén - az épségben lévőknel még jól láthatóan - bemélyedő keret fut körbe, széleiken néhol lyukak is kivehetők. Ezek a nyomok arra utalnak, hogy a fülkéket lefedték, a fedlapot a lyukakba vert ékekkel rögzítették. A keretnyommal rendelkező fülkék elég rendszertelenül vannak elhelyezve a sziklafalakon, a nyílások rendkívüli formagazdagsága pedig megkövetelte, hogy

Eger-Nyerges

mindegyikhez egyedi méretű és alakú fedelet készítsenek. A kaptárfülkék rendeltetésével kapcsolatban számos feltevés, elmélet született. E téma első alapos kutatója az egri történész-régész pap, Bartalos Gyula szerint a kaptárkövek síremlékek voltak, s a fülkébe az elhunytak hamvait rejtő urnákat helyezték. A kőfülkék kifaragását eleinte a hun-magyarokhoz, később a keltákhoz illetve a szkítákhoz kötötte. Klein Gáspár borsod megyei főlevéltáros a vakablakoknak bálványtartó, áldozat-bemutató rendeltetést valószínűsített, s azokat honfoglaláskori emlékeknek tartotta. Már Bartalos megemlítette - hangot adva kételyeinek - a ma leginkább ismert és elfogadott véleményt, miszerint a fülkékben hajdan méhészkedtek. De a sziklaméhészeti rendeltetés legmeghatározóbb képviselője Saád Andor miskolci orvos volt, aki Korek József régésszel az 1960-as évek elején néhány ásatást is végzett kaptárkövek előterében, Cserépváralján és itt, Szomolyán. A régészeti feltárások során előkerült, 11-14. századból származó leletek azonban egyik feltevés igazolására sem szolgáltatnak bizonyítékot. Ennek ellenére mégis az a nézet vált elfogadottá és a közvélemény számára ismertté, hogy a kaptárkövek fülkéi a középkori erdei sziklaméhészet emlékei s a méhészetnek ezt a formáját vagy a honfoglaláskor magyarsághoz csatlakozott kabarok vagy

Szomolya-Vén-hegy

egy Balkán-félszigetről idemenekült kicsiny népcsoport (agriánok) honosították meg. A kaptárkövek fülkéinek méhészkedésre történő felhasználásával kapcsolatban felmerül azonban néhány kétség. Elgondolkodtató a fülkék égtájak szerinti változatos elhelyezkedése éppen úgy, mint a talajszinthez közeli vagy éppen megközelíthetetlen helyre, sötét, hűvös sziklahasadékba, vízmosások falába faragott fülkék jelenléte. De a keskeny és sekély, sőt előrebukó fülkék esetében is kizárható a méhtartás. A 11. századtól írásos adatok tanúskodnak a méhészet meglétéről, oklevelekben olvashatunk erdei méhészekről, méhvadászokról, de a sziklaméhészetről hallgatnak a források. A szájhagyományok, pedig megoszlanak a kultikus és a gazdasági rendeltetés közt. A kaptárkövek rejtélye tehát még nem oldódott meg!

Szomolya-Királyszéke

Készítette Kaptárköv Természeti és Kulturális Egyesület a

KVM-Köve pályázati alapból a

Szomolyáért Alapítvány támogatásával

Kaptárköv Természeti és Kulturális Egyesület

3300 Eger, Radnóti Miklós u. 9.

www.kaptarko.hu

A SZOMOLYAI KAPTÁRKÖVEK

Szomolya község határában négy lelőhelyen, 13 kaptárkövön összesen 132 db fülke van. Ebből 117 db egy lelőhely 8 kaptárkövén található s

Fülkék a IV. számú sziklavonulat oldalán

ugyanitt egyetlen kúpon 48 db fülkét lehet megszámolni. Ez a lelőhely, amit jelenleg is láthatunk, ma Vén-hegy délnyugati oldala néven szerepel a szakirodalomban. A hatalmas kúpokkal, sziklaormokkal tagolt riolittufa-vonulat 8 egymástól jól elkülöníthető kaptárkövet foglal magába. Az óriási fülketömeget először Mihály Péter rendszerezte, azóta lehet azokat áttekinteni.

A völgyet uraló, legimpozánsabb sziklavonulat a Királyszéke (IV. sziklavonulat), mely egy búbos kemencéhez hasonló nagyobb kúpra és több kisebb kúpra tagolódik, ahol összesen 48 db fülkét számolhatunk meg. A sziklát átszelő hasadéokban (Kutyaszorító) is találunk fülkéket. A egyik fülkének csak a hátlapja maradt meg, de annak 112 cm-es magassága alapján kiérdemelte a legnagyobb ismert kaptárfülke címet. Feltűnően sok a nagyméretű fülke: a nyílásmagasságuk általában 60 cm fölött van, nem egy meghaladja a 80 cm-t, sőt a 90 cm-t is, a hátlap magassága általában 10 cm-rel kisebb, mint a nyíláspere magassága; nyílásszélességük, pedig alul átlag 32,2 cm, felül 26,5 cm. A kúpok csúcsaiba egy-egy kerek lyukat faragtak, amelyek rendeltetése még nem teljesen tisztázott.

A Királyszéketől keletre található, a völgyoldal peremén egykoron legmagasabbra emelkedő sziklatömb a III. szikla. Felső részét a kőbányászat teljesen elpusztította. A megmaradt alsó szinten 8 fülke menekült meg. Innen 30 méterre, délre találjuk a II. sziklát, amelyen 20 fülke sorakozik. A déli oldal már nagyon lekopott, az északnyugati oldalon viszont nagyon szép fülkék láthatók. Némelyiken a keret és keretátvágás is jól kivehető. Az I. sziklát innen 150 méterre, Délre találjuk, mely egy kisebb méretű kúp, amin egy fülke van.

A Királyszéke a II. sziklát, amelyen 20 fülke sorakozik. A déli oldal már nagyon lekopott, az északnyugati oldalon viszont nagyon szép fülkék láthatók. Némelyiken a keret és keretátvágás is jól kivehető. Az I. sziklát innen 150 méterre, Délre találjuk, mely egy kisebb méretű kúp, amin egy fülke van.

A Királyszéketől Északnyugatra található V. sziklavonulaton 20 fülke és egy természetes hasadék mentén kialakult, ember nagyságú üreg látható. 1961-ben itt végzett ásatást Saád Andor. Az üreg feltöltésében és az előtérben kitűzött szelvényben 36 db 14-15. századi kerámiatöredéket találtak.

A Királyszéke sziklatömbje

Az V. sziklavonulat felett található VI. sziklakibúvás, tulajdonképpen az elbányászott III. vonulat folytatása, de attól bányaterek választják el és közelebb is esik az V. vonulathoz, ezért kapta a VI. sorszámot. A sziklacsúcson mindössze 1 fülke látható.

A VII. sziklavonulat, mely az V. sziklavonulattól 30 méterre, Északra található egy törésekkel, hasadékokkal átjárt hatalmas tömb. A 16 fülke között több viszonylag épségben megmaradt. Itt kiűnően tanulmányozhatók a keretes fülkék hosszanti oldalát metsző bevágások, amelyek az üreget lezáró fedőlap beillesztése után is nyílást biztosítottak a fülke belsejébe. Ezeket többen rőpnyílásoknak, a méhek közlekedését biztosító vájatoknak tartják, de másféle szerepük is lehetett (lásd: léleklyuk).

A VIII. kúp a VII. sziklavonulattól 20 méterre Északnyugatra található. Formájában a cserépváraljai tufatornyokat idézi. Rajta 3 db fülke van, amelyek közül az 1. számú hossz-tengelye annyira ferde, hogy megkérdőjelezi a méhtartás lehetőségét.

A kaptárkövek területén 1958-ban kőbányát nyitottak. Ezt követően többen is felszólaltak a kaptárköv-csoport megmentése érdekében, sürgetve védetté nyilvánításukat (Takács József, Saád Andor). A cikkeket követően a megyei tanács betiltotta a kőbányászatot, ami addigra már tetemes károkat okozott.

Fotó Bartalos Gyula 1891-es tanulmányából

Az első természetvédelmi tábla, mely megtiltja a kőbányászatot

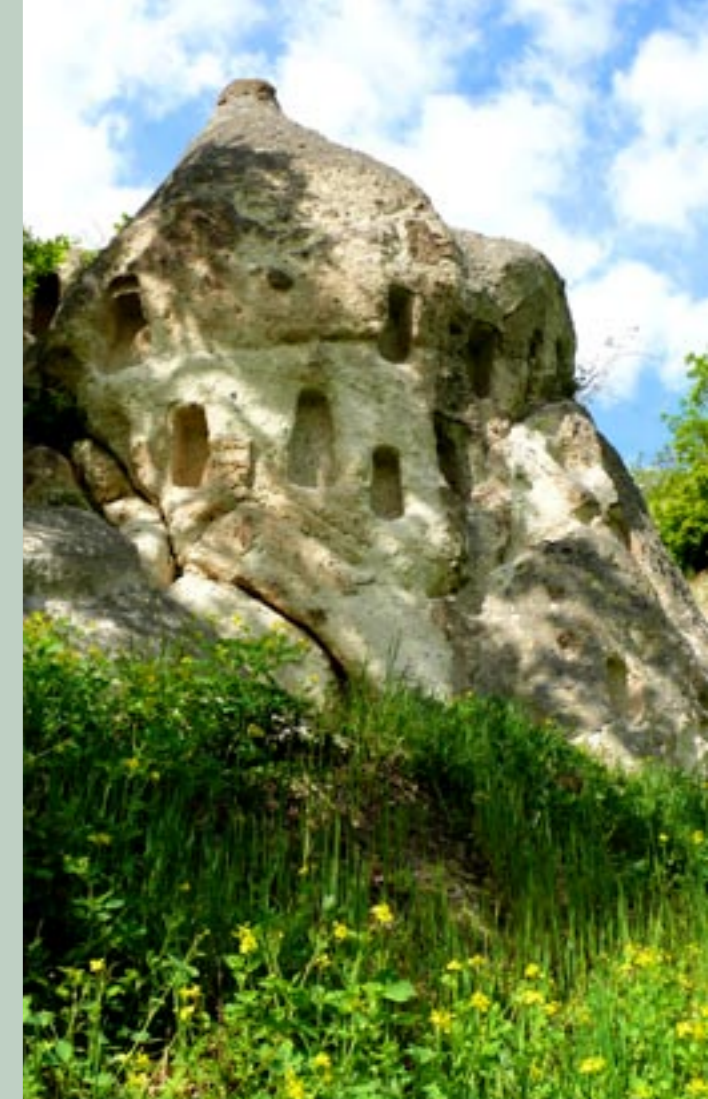
zott. 1960-ban végleg rendeződött e természeti és kultúrtörténeti emlékek sorsa: az Országos Természeti és Kulturális Tanács természetvédelmi területté nyilvánította a sziklavonulatot. Jelenleg 4,8 ha nagyságú a Szomolyai Kaptárkövek Természeti és Kulturális Területet.

Természeti szempontból értékesek a kaptárköveket határoló gyepek is, melyek ún. Natura 2000 területek. A Natura 2000 Hálózat létrehozásának célja az Európai Unió területén vadon élő növény- és állatfajok, valamint azok természetes élőhelyeinek védelme.

Az illetékes természetvédelmi kezelő a Bükki Nemzeti Park Igazgatóság. A természetvédelmi kezelés célja az elsősorban geológiai, geomorfológiai és kultúrtörténeti értéket hordozó kaptárkövek fennmaradásának biztosítása, amelynek érdekében:

- Tilos a védett területen követ bányászni, vagy követ fejteni, a kaptárköveket károsítani, megromlani!
- A védett területen régészeti kutatást végezni csak a természetvédelmi hatóság engedélyével lehet!

Kérjük óvja, védje természeti értékeinket!

Szomolyai Kaptárkövek Tanösvény

